

felsefe belgeliği

ders BELGELİĞİ felsefe kolu çalışmaları

sıra: 10

30 Eylül 2024

"Bilim ve felsefe dört duvar arasına hapsedilmemeli, problemlerimizi ele almalıdır." T.M.

İBN RÜŞD

"Kimseden daha iyi olmadığımızı anlayacak kadar mütevazı, herkesten farklı olduğunuzu kavrayacak kadar bilge olun." İbn Rüşd

"Yumurta dıştan bir güçle kırılırsa yaşam son bulur, içten bir güçle kırılırsa yaşam başlar; zira sahih dönüşümler hep içten gelir." İbn Rüşd

"Ebu Velid bin Muhammed (1126 -1198) Arap düşünürü...

Avrupalılar ona Averroes ve öğretilerine de Averroisme derler. İslam Aristotelesçiliği'nin (Meşşâiyye) son büyük düşünürüdür. Avrupa'da da 'Aristoteles'in en büyük yorumcusu' olarak nitelendirilmiştir. Bertrand Russell, Batı Felsefesi Tarihi'nde şöyle der: 'İbn Rüşd, İslam felsefesinden çok Hıristiyan felsefesinde önemlidir. İslam felsefesi için o bir sondu, Hıristiyan felsefesi içinse başlangıçtır.'

İspanya Araplardan'dı. Endülüs'te Kurtuba kentinde doğmuştu. Tanınmış bir kadı ailesindendi. O da çeşitli İspanya kentlerinde kadılık etmiştir. Tanrıbilim, fıkıh (İslam hukuku), hekimlik, matematik ve felsefe okumuştur. Çok bilgili ve aydın bir kişiydi. Güvenilir kaynakların bildirdiğine göre, İbn Tufeyl, Marrakuş'ta Muvahhidlerin veziri ve başhekimiymiş. İbn Rüşd'ü Muvahhidî sultanı Yusuf'a takdim etmiş. Sultan, Aristoteles'in çevirilerinde bulunan birçok

anlaşılmaz ve karanlık kalmış noktalardan yakınıyormuş ve bunların aydınlığa kavuşturulmasını İbn Tufeyl'den istemiş. İbn Tufeyl de yaşının ilerlemiş olması nedeniyle bu görevi İbn Rüşd'e verdimiş. İbn Rüşd, 'Aristo'nun kitaplarını yorumlamama neden olan olay budur' diyor. Batılılar Yunan felsefesini, özellikle de Aristoteles'i İbn Rüşd'ün yapıtlarından tanımışlar ve öğrenmişlerdir.

İbn Rüşd, İspanya'daki Heykeli

Yapıtları Latinceye çevrildiği zaman hayranlık ve coşkuyla karşılanmıştı (ilkkin XIII. yüzyılın başlarında Michael Scott tarafından çevrilmişti; İbn Rüşd birkaç yıl daha yaşayabilseydi yapıtlarının çevrildiğini görebilecekti). Ondan, sadece skolastikler değil, özgür düşünceli aydın Avrupalılar da geniş çapta etkilenmişlerdi. Paris Üniversitesi felsefe profesörleri özellikle onun hayranıydılar.

İbn Rüşd, Aristoteles öğelerini Farabi ve İbn Sina'dan almakla beraber, çok aydın bir kafa taşıdığından, onlardan pek çok noktada ayrılarak Aristoteles'in özdekçi yanını işlemiş ve bunlara kendi ilerici düşüncelerini de katmıştır.

...

İbn Rüşdçülüğün Batı'daki en büyük ve verimli ürünü Roger Bacon'dur. İbn Rüşd'e göre ruh ölümlüdür, nedeni olan her şey zorunludur ve bundan ötürü

Tanrı da zorunluğa bağlıdır. Biçimler özdeğin içinde gizlidirler ve tanrılık etkiyi gerektirmeksizin kendiliklerinden birbirlerinin içinden çıkıp var olurlar. **Bundan ötürü de yoktan yaratma söz konusu değildir, söz konusu olan, doğal bir zorunlu evrimdir. Bu evrim, ilksiz ve sonsuzdur. Devim (hareket), ilksiz ve sonsuz bir süreçtir.**

...

İbn Rüşd'çülük, bu özdekçiliğinden ötürü, pek çok bakımdan Hıristiyan kilisesiyle çatışır. Örneğin İbn Rüşd'e göre evren ilksiz ve sonsuzdur (Oysa Hıristiyanlığa göre evrenin başı ve sonu vardır, yaratılmıştır ve yok olacaktır). İbn Rüşd'e göre yokluk diye bir şey yoktur (Hıristiyanlığa göre yokluk vardır, Tanrı evreni yoktan var etmiştir). İbn Rüşd'e göre ruh bedenle birlikte göçüp gider (Hıristiyanlığa göre ruh ölümsüzdür). İbn Rüşd'e göre Tanrı'nın bağıışı insanı ölümsüz kılamaz (Hıristiyanlığa göre insanı Tanrı'nın bağıışı kurtarır ve ölümsüz kılar). İbn Rüşd, bütün bunların dışında, Aristoteles'i, özellikle İbn Sina'nın Yeni Platoncu yorumundan da arındırmıştı.

Ayrıca, Gazzali'nin gizemciliğini (mistisizmini) de aynı şekilde eleştirmiştir. **Hume nasıl Kant'ı 'metafizik uykusundan uyandırmış'sa İbn Rüşd de öylece Batı Avrupa'yı metafizik uykusundan uyandırmıştır.** Bu açıdan bakınca İbn Rüşd, Batı'nın ünlü yeniden doğuş (rönesans)'unun babası sayılabilir. Hem Hıristiyanlık, hem de Müslümanlık tarafından mahkûm edilen İbn Rüşdçülük (Averoizm) çok etkin bir akım olarak Avrupa'da yüzyıllarca bilgin yetiştirmiştir. İtalya'da Padua okulu, XIV. yüzyıldan XVI. yüzyıla kadar, İbn Rüşdçülüğü sürdürmüştür. **İbn Rüşd, İslam felsefesinde, ilk olarak, felsefeyi usçu (rasyonalist) bir temel üzerine oturtan adamdır.** İbn Rüşd'ün başta Külliyyât (O çağda bilinen bütün Aristoteles yapıtlarının çok geniş yorumu) kısa adıyla

anılan büyük yapıtı olmak üzere tanrıbilime, felsefeye, hekimliğe, gök bilime, fıkıha ve gramere değgin çok sayıda yapıtı vardır. Arapça, Latince ve İbranice yapıtlarının tam listesi Sarton ve Borckelmann tarafından verilmiştir." (1)

"İslam dünyasında, felsefenin ama özellikle de Yunan tarzı felsefenin en büyük temsilcisinin, Müslüman filozoflar arasında en önemlisinin İbn Rüşd olduğu pek çok kimse tarafından kabul edilir.

Aristotelesçi felsefeyi İslam düşüncesine entegre etmeyi amaçlayan ya da bu doğrultuda şimdiye kadar alınmış yolu en üst mesafeye çıkarmayı amaçlayan İbn Rüşd'ün bu yüzden en temel düşüncesi veya teması, her ikisinin de doğru veya gereği gibi anlaşılması durumunda, din ile felsefe arasında hiçbir uyumsuzluk ya da çelişkinin olamayacağı düşüncesi olmuştur. Onun felsefeye katkılarının kesinlikle çok yönlü olduğu söylenebilir:

Aristoteles'in Politika dışında kalan tüm eserlerine birinci sınıf şerhler yazmak, bu felsefenin Hıristiyan düşüncesi tarafından anlaşılmasında ve alımlanmasında olabilecek en büyük rolü oynamak bu katkıların, hiç kuşku yok ki en başında gelmektedir. **Onun tüm zamanların en büyük 'şârih'i olarak görülmesinin gerekçesi, Dante'nin ilahi Komedyada ondan Euklides, Batlamyus ve diğerleriyle birlikte 'büyük şârih' diye söz etmesinin nedeni budur.**

İbn Rüşd, yine aynı bağlamda, Aristotelesçiliği, ona yabancı unsurlardan, özellikle de Yeni Platoncu etkilerden arındırarak, Muallim-i Ev-vel, yani Aristoteles çizgisinde yeni baştan inşa etmiştir. Nihayet, İbn Rüşd felsefeyi onu İslam inancına aykırı bulanlara karşı büyük bir güçle savunmuştur. Gerçekten de filozofların dinsizlikle itham edildiği bir dönemde, felsefeyi savunan bir eser kaleme alan İbn Rüşd, İslam dünyasındaki din ve felsefe, gelenek ve ilerleme karşıtlığında, dine ve geleneğe karşı, gerek din ve gerekse geleneğin zorunlu oldukları gerekçesiyle korunmasını talep ederek, felsefe ve ilerlemeden yana olmuştur." (2)

"Unutmamak lazımdır ki aklın hislere hâkim olmasına saadet denir. Düşüncesi duygusuna galip ve hâkim olan bir kimse mesut ve bahtiyardır. Akıllı, zeki fertler, cemiyet ve milletler daima hisli ve heyecanlı fertlere, cemiyetlere ve milletlere galip ve hâkim olagelmışlerdir. Zira dünyada gerçek güç akıl, fikir ve ilim kuvvetidir.

İbn Rüşd

Atina Okulu (Scuola di Atene) Raffaello Sanzio, 1509-1511

Edebiyat ve Sanat Alanında İbn Rüşd

İbn Rüşd, Aristoteles'in yapıtlarını yorumlayarak Orta Çağ felsefesini ve Batı edebiyatını etkilemiş **İslam hekimi ve filozofudur**. Bundan dolayı Batı edebiyatı ve sanatında kendisinden bahsedildiğini görüyoruz, bunları şöyle sıralayabiliriz.

Dante Alighieri "İlahi Komedyada" şu dizilerle kendisinden bahseder.
"Bitkilerin özelliklerini inceleyeni de gördüm, Dioskorides demek istiyorum; Orfeus'u, Tullius'u, Linus'u, ahlakçı Seneca'yı da gördüm; geometrici Euklides ile Ptolemaios'u, Hippokrates'i, İbn Sina'yı, Galienos'u, büyük yorumcu İbn Rüşd'ü gördüm. Hepsinin adını birer birer sayamam, anlatacağım çok şey var daha, çoğu kez söz yetmiyor olaylara." (3)

"Victor Hugo'nun, Quasimodo ile Esmeralda'nın talihsiz öyküsünün anlattığı, Notre Dame'ın Kamburu adlı eserinde, bilimle hukukun kaynaklarına değinildiği bir bölümde, İbn Rüşd (Averroes) referans verilir.

James Joyce'un Ulysess adlı eserinde ve Jorge Luis Borges'un La Busca de Averroes (Averroes'in Arayışı) eserinde de, İbn Rüşd anılır.

Umberto Eco'nun Gülün Adı romanında İbn Rüşd birçok kez anılır, Aristo'ya getirdiği yorumlar ve çıkarımlar referans olarak gösterilir." (4)

"Avrupa'daki etkisi, Raffaello gibi büyük bir ressamın ünlü 'Atina Okulu' freskinde onu diğer büyük kişilerle resmetmesine neden olur." (5)

Eserleri

İbn Rüşd siyaset, din, hukuk, tıp ve felsefenin pek çok alanında eser kaleme almıştır. Latince ve İbranice'ye tercüme edilen eserlerinin sayısı 150'den fazla olduğu düşünülmektedir. Özellikle Aristo'nun Organon külliyatı üzerine yazdığı pek çok şerh vardır.

Zamanının en büyük doktorlarından biri olan İbn Rüşd, tıp sahasında birçok eser verdi. Bunlar arasında 'El Külliyat Fi't Tıbb' en tanınmış olanıdır. Latince'ye tercüme edilen kitap, yüzyıllarca Avrupa Üniversitelerinde ders kitabı olarak okutulmuştur.

...
"İbn Rüşd, bu eserinde hiçbir insanın hayatında ikinci bir defa çiçek hastalığına yakalanmayacağını söyler ve sebeplerini izah eder. Onun, gözdeki retina tabakası ve çalışma tarzı hakkındaki açıklamaları oldukça enteresandır. Diyebiliriz ki; tıp tarihinde gözdeki retina tabakasının fonksiyonunu ilk defa ilmi açıdan izah eden âlim İbn Rüşd'dür. İbn Rüşd, ayrıca İbn Sina'nın eserlerine de şerhler yazmıştır." (6)

Kaynakça:

Orhan Hançerlioğlu, Felsefe Ansiklopedisi, Düşünürler (1) s.262-263-264.
Ahmet Cevzici, Felsefe Ansiklopedisi, (2) s.285-286.
Dante Alighieri, İlahi Komedy Cehennem, (3) s.70.
İbn Rüşd, https://tr.wikipedia.org/wiki/İbn_Rüşd (4)
İbn Rüşd, <https://www.klufelsefe.com/kelime/ibn-rusd/> (5)
İbn Rüşd, <https://www.fikiryat.com/kimdir/hekim/ibn-rusd> (6)
Serhan Kansu- İbn Rüşd ile Yaşam ve Felsefe, Alıntı Sözleri

ders
BELGELİĞİ

dB felsefe kolu

Hazırlayan: Nur VURAL

www.dersbelgeligi.com